

A/S Meraker Brug

7530 MERÅKER

Vår dato: 05.04.2018

Vår ref.: 201601471-44

Arkiv: 312

Deres dato: 13.02.2017

Deres ref.: Rolf Svan Amundsen

Saksbehandler:

Ellen Lian Halten

22959918/elha@nve.no

AS Meraker Brug - Søknad om tillatelse til å bygge Verksfossen kraftverk i Malvik kommune i Sør-Trøndelag – NVEs vedtak

Det omsøkte Verksfossen kraftverk ligger i Homlavassdraget som er varig vernet gjennom supplering av verneplan fra 2005. Det planlagte kraftverket vil komme i konflikt med vassdragets verneverdier. Tiltaket vil føre til regulering av Foldsjøen på inntil 3,5 meter, med betydelig endring av naturlig vannføringsregime og store arealinngrep. Tiltaket vil komme i konflikt med verneverdiene landskap, kulturmiljø og kulturminner, naturmangfold og utøvelse av friluftsliv. Konesjon kan ikke gis i strid med verneverdiene, jf. vannressursloven §§ 34 og 35, 1. ledd, post 5 og 8. NVE avslår derfor søknad om bygging av Verksfossen kraftverk.

Bakgrunn

Tidligere planer

AS Meraker Brug har tidligere søkt om regulering av Foldsjøen med 5,9 meter og bygging av Verksfossen kraftverk og Storfossen kraftverk. Denne søknaden ble avslått av Olje- og energidepartementet i brev av 05.04.2001. Avslaget ble begrunnet med forverrede forhold for fisk i Foldsjøen og skader og ulemper knyttet til en aktiv regulering av Foldsjøen som magasin. Videre anførte departementet at Verksfossen kraftverk ville redusere de kulturhistoriske verdiene som er i området, og at en tilnærmet tørrlegging av Verksfossen vil være negativt for landskapsverdiene. Til sist bemerket departementet at Storfossen kraftverk vil berøre flere rødlistede mose- og lavararter. På denne bakgrunn ble søknaden om regulering av Foldsjøen og bygging av de to kraftverkene avslått. Vassdraget ble senere vernet gjennom supplering av verneplan i 2005.

Nye planer

AS Meraker Brug har i søknad datert 9.2.2017 søkt om tillatelse etter vannressursloven § 8 til å bygge Verksfossen kraftverk i Homlavassdraget i Malvik. Kraftverket er planlagt med en installert effekt på 0,9 MW. Søknaden er foranlediget av at dammen ved Foldsjøen ikke tilfredsstiller sikkerhetskravene, og dameier har fått pålegg om utbedring av dammen. Slik dammens funksjonsområde er i dag, mener AS

E-post: nve@nve.no, Postboks 5091, Majorstuen, 0301 OSLO, Telefon: 09575, Internett: www.nve.no

Org.nr.: NO 970 205 039 MVA Bankkonto: 7694 05 08971

Hovedkontor

Middelthunsgate 29
Postboks 5091, Majorstuen
0301 OSLO

Region Midt-Norge

Abels gate 9
7030 TRONDHEIM

Region Nord

Kongens gate 14-18
8514 NARVIK

Region Sør

Anton Jenssensgate 7
Postboks 2124
3103 TØNSBERG

Region Vest

Naustdalsvegen. 1B
6800 FØRDE

Region Øst

Vangsveien 73
Postboks 4223
2307 HAMAR

Meraker Brug at den ikke har noen verdi for dem, og for at de skal ha nytte av dammen i fremtiden, så ønsker de å bygge et minikraftverk som kan nyttiggjøre seg en regulering av Foldsjøen. Alternativet til en bygging av Verksfossen kraftverk vil være å legge ned dammen. Det er derfor søkt om dette som et annet alternativ, og det er behandlet i egen søknad parallelt med denne søknaden.

Homlavassdraget er varig vernet gjennom supplering av verneplan for vassdrag fra 2005. I St.prp. nr. 75, (2003-2004) står bl.a. følgende om Homla og verneverdiene til vassdraget:

«Homla ligger på sørsiden av Trondheimsfjorden med utløp i Hommelvik ca. 20 km øst for Trondheim. Vassdraget er et lavlandsvassdrag i skogsterreng, med bare et lite areal over 400 moh. Typisk for området er store glasimarine avsetninger med ravinelandskap i dalene og endemorener i høyere partier. Elveavsetninger finnes langs hele Homla. Over Foldsjøen er terrenget flatt med mange meandere og stilleflytende partier. De største fossene ligger midt i feltet der Homla renner inn i den trange Homladalen. Storfossen og Dølanfossen utgjør betydelige landskapselementer. Ved utløpet i sjøen ligger et stort gruntvannsområde, som på grunn av elvas store sedimenttransport, er i stadig forandring. Elva er lakseførende 5 km opp til Dølanfossen og produksjonsforholdene for fisk er gode. Mellom Dølanfossen og Foldsjøen er Homla et rent ørretvassdrag. Vegetasjonen er variert. I tillegg til barskog i nordvest og bjørkeskog i øst, finnes edellauvskog og gråorheggeskog. Høymyr og bakkemyr dekker store arealer. Området nordøst for Gauphaugen har rik sumpgranskog med rødlistede planter. Fossesprutsonen ved Storfossen er botanisk viktig. Området omkring Foldsjøen, Langvik og Sneisen er viktig trekkvei for storvilt. Dette er også rasteplass for flere andearter. Utløpet av elva er viktig overvintringsområde for vannfugl. Flere rødlistede fuglearter er registrert.

Nedbørfeltet er i stor grad berørt av inngrep som veier, skogsdrift, krafledninger og bebyggelse. 63400 daa er produktivt skogareal og 3300 daa er dyrket mark. Feltet, særlig området rundt Foldsjøen, er mye brukt til tradisjonelle friluftaktiviteter som turgåing og bading. Nærheten til Trondheim gjør feltet attraktivt. Flere steder finnes plasser og småbruk etter arbeiderbosetning tilknyttet fløtning og skogsdrift. Spesielt interessante er kulturminner fra jernproduksjonens historie. Restene etter Mostadmarkens Verk regnes som et av de viktigste tekniske kulturminnene i Midt-Norge.»

Ved Foldsjøen er det registrert 26 arter vannfugl, hvorav 12 arter er bekreftet hekkende. Fiskemåke er en av de artene som er observert hekkende ved Foldsjøen og har status som «nært truet» (NT) på Norsk rødliste for arter 2015. Horndykker er observert ved Foldsjøen, og det er mulig at den hekker i området. Arten har status som «sårbar» (VU) på tidligere nevnte rødliste for arter.

Mostadmark Jernverk ble satt i drift i 1657 og ble drevet i tre perioder, 1657-1695, 1758-1818 og fra 1822-1880. I dag regnes jernverket som det tredje mest verneverdige jernverket i Norge, og var det eneste jernverket av noen betydning nord for Dovre. Museumsområdet består bl.a. av rester etter masovner, smier, inntaksdammer, murer, kvernhus, sagbruk og veier. Verksfossen og Kvernfossen har vært hovedgrunnlaget for at jernverket ble etablert i dette området, og restene av den større inntaksdammen fra 1760 sees tydelig og viser hvordan fossene har blitt benyttet til drift av smier og masovner. Restene av jernverket med tilhørende kulturmiljø ligger på begge sider av Homla, fra Foldsjøen og ned til gårdsbruket Øra, hvilket betyr at hele utbyggingsområdet til Verksfossen kraftverk er innenfor området til jernverket.

Jernverket er museumsområde, og et overordnet mål ved bevaringen av restene av Mostadmark jernverk er å utnytte det som et minnesmerke over tidlig industri i Norge. Sammenlignet med andre verk er ikke

tilstanden til jernverket spesielt god. Historielaget Mostadmark Jernverks Venner har siden stiftelsen i 1985 arbeidet med å dokumentere driften av jernverket gjennom bl.a. innhenting av informasjon fra arkiv, dokumentere gruver i regionen tilknyttet jernverket, samt istandsetting av museumsområdet og tilrettelegging av området for publikum.

Foldsjøen, og området rundt, er populært for opplevelse og utøvelse av friluftsliv som jakt, fiske, tur, trening og idrettsarrangement. Foldsjøen brukes også til bading og ferdsel, i hovedsak med båt. Det finnes også spredt fritidsbebyggelse rundt Foldsjøen, og bl.a. Langnesset er tilrettelagt med tanke på friluftsliv.

Romboleden er Norges eldste pilgrimsled og går fra Uppsala til Trondheim. På norsk side av riksgrensen går pilgrimsleden gjennom Tydal, Selbu og Malvik og frem til Trondheim. Romboleden følger Selbuvegen langs Foldsjøen før den går gjennom Mostadmark jernverk langs Homla. Homlastien går fra Trondegimsfjorden og opp elvedalen mot Mostadmark jernverk. Stien går gjennom Homla naturreservat og en kan se Dølanfossen og Storfossen på nært hold.

Planlagt utbygging

Verksfossen kraftverk vil nytte et fall på 40,9 meter, og skal i perioden 1.5-30.9 regulere Foldsjøen 2,5 meter mellom HRV på kote 208,9 og LRV på kote 206, 4. I perioden 1.10-30.4 skal Foldsjøen reguleres 3,5 meter med HRV på kote 208,9 og LRV på kote 205,4. Eksisterende dam i utløpet av Foldsjøen skal rehabiliteres og forsterkes. Inntaket skal være på kote 208,9 i enden av en ca. 35 meter lang kanal fra Foldsjøen. Vannveien blir ca. 415 meter lang nedgravd rørgate. I enkelte deler av traseen vil det være behov for sprenging. Kraftstasjonen skal plasseres på kote 168. Den er planlagt med maks slukeevne på 2650 l/s og minste slukeevne er 400 l/s. Middelvannføringen er beregnet til 1472 l/s. Planlagt minstevannføring er 142 l/s om sommeren og 100 l/s om vinteren. Alminnelig lavvannføring er 142 l/s. Fra eksisterende veg og frem til kraftstasjonen skal det bygges en cirka 110 meter lang permanent veg. I følge søknaden vil cirka 50 meter av denne vegen berøre vassdraget direkte, ved at et sideløp må gjenfylles og elveløp ev. flyttes.

Høring og distriktsbehandling

Søknaden er behandlet etter reglene i kapittel 3 i vannressursloven. Den er kunngjort og lagt ut til offentlig ettersyn. I tillegg har søknaden vært sendt lokale myndigheter og interesseorganisasjoner, samt berørte parter for uttalelse. NVE arrangerte informasjonsmøte, og var på befaring i området den 11.10.2017 sammen med representanter for søkeren, kommunen, Fylkesmannen, fylkeskommunen, Trondheimsregionens friluftsråd, Naturvernforbundet i Sør-Trøndelag, Historielaget Mostadmark Jernverks Venner, Malvik jeger og fiskerforening og grunneiere. Høringsuttalelsene har vært forelagt søker for kommentar.

Høringsuttalelsene og søkers kommentarer til disse er gjort tilgjengelig på NVEs hjemmesider, <https://www.nve.no/konsesjonssaker/konsesjonssak?id=7920&type=V-1>. Kort oppsummert så er ingen av de innkomne høringsuttalelsene positive til en ev. utbygging.

De aller fleste uttalelsene er negative til prosjektet, og høringspartene mener at tiltaket er i strid med vernegrunnlaget og verneverdiene til Homlavassdraget. Fylkesmannen har fremmet innsigelse til en ev. tillatelse med samme begrunnelse. Enkelte høringsparter tar ikke stilling til om tiltaket bør realiseres, men har valgt å informere om at tiltaket i tillegg til vannressursloven må avklares etter annet lovverk.

NVEs vurdering

NVE sine vurderinger er basert på informasjonen som er gitt i søknad, innkomne høringsuttalelser, St.prp.nr. 75, (2003-2004) Supplering av Verneplan for vassdrag og egne inntrykk fra sluttbefaring.

Det overordnede målet med vassdragsvern er å ta vare på et utsnitt av norsk vassdragsnatur. De vernede vassdragene skal nyttes til rekreasjon og friluftsliv, forskning og undervisning og en del vil ha status som referansevassdrag.

I St.prp. nr. 75, (2003-2004), supplering av verneplan for vassdrag, ble det åpnet for å gi konsesjon på mikro- og minikraftverk som har en installert effekt mindre enn 1 MW. Dette ble vedtatt av Stortinget 18.02.2005. Det er satt som en klar forutsetning at eventuelle utbygginger ikke må svekke verneverdiene, jf. vannressursloven § 34 og 35, 1. ledd, post 5 og 8.

Det fremgår av nevnte Stortingsproposisjon at Homlavassdraget har biologisk og geologisk mangfold av store verdier. Elvelandskapet vurderes som variert og spesielt. Både ravinelandskap og karakteristiske fosser i dette lavlandsvassdraget gir landskapet stor verdi. Videre står det at «*Nedbørfeltet har stor verdi i friluftssammenheng og har store kulturminneinteresser.*»

Foldsjøen skal reguleres med 2,5 meter og 3,5 meter i hhv. sommer – og vinterperioden. Fyllingskurven for et median år viser at Foldsjøen vil være nedtappet ned mot LRV for vinterperioden før vårfloppen inntreffer, og fylles så opp i løpet vårfloppen. Deretter tappes magasinet ned videre ut over sommer og høst, og holdes på LRV for sommerperioden. Høstflommer fyller så gradvis opp magasinet frem til slutten av november. Magasinet tappes deretter ned i løpet av desember, før vannstanden stabiliserer seg på cirka 1 meter over LRV for vinterperioden, for så å bli tappet helt ned til LRV i løpet av senvinteren/våren. Fyllingskurven for et tørt år viser at Foldsjøen i slike år for det meste vil være nedtappet mot LRV for sommer- eller vinterperioden, eller vannstanden holdes på LRV.

I barkmarksperioden vil reguleringen bli svært synlig, med blottlagt berg i dagen, og blottlagt strandsone bestående av mudderbunn. Reguleringssonen vil ikke bli like synlig i vinterperioden når innsjøen er islagt og det ligger snø. Etter vårt syn vil reguleringen åpenbart medføre negative konsekvenser for bading, og for ferdsel på vannet, det være seg med båt, kano eller kajakk. Utøvelse av friluftsliv vil derfor bli påvirket i negativ retning. NVE mener også at forringelsen av landskapsopplevelsen vil svekke naturopplevelsen til folk som oppsøker området for rekreasjon.

Reguleringen vil også medføre ulemper for fugler tilknyttet innsjø og våtmark, ikke minst når det gjelder hekkemuligheter grunnet varierende vannstand i Foldsjøen.

Middelvannføringen i Homla er av søker beregnet til 1472 l/s ved inntaket, og minstevannføringen på utbyggingsstrekningen er foreslått til 142 l/s og 100 l/s for hhv. sommer og vinter. Med en planlagt slukeevne på 2650 l/s vil tilsiget til Foldsjøen være større enn maksimal slukeevne i 68 dager i et middels år. Forutsatt at vannstanden i Foldsjøen er på HRV, vil det da være overløp over dammen. Resten av året vil det kun være vannføring tilsvarende minstevannføringsslipp på utbygd elvestrekning i Homla. Ut fra vannføringskurven kan det for et median år være perioder med overløp over dammen i juni, mens det for et tørrår ikke vil være overløp over dammen i det hele tatt. I følge søknaden vil denne delen av Homla «*for det meste av tiden kun ha minstevannføring i tillegg til noe lokalt tilsig*». Tilsiget fra restfeltet er ved kraftstasjonen beregnet til 20 l/s. Elvestrekningen i Homla fra inntaket og ned til utløpet av kraftstasjonen vil ved en eventuell utbygging framstå som et vassdrag preget av minstevannføring mesteparten av året, med unntak av deler av vårfloppen. En utbygging vil dermed fjerne så å si alt av sesongvariasjoner og endre hydrologien totalt. Dette vil svekke verneverdiene i

vassdraget, spesielt opplevelse av kulturmiljø og kulturminner, samt landskap. NVE vil bemerke at en slukeevne på ca. 180 % av middelvannføringen er høyt i et verna vassdrag, og fraføring av vann vil forringe muligheten til å utvikle Mostadmark jernverk videre som museum og kulturmiljø, der vassdraget spiller en sentral rolle i forståelsen av kulturhistorien.

Tekniske installasjoner som fremføring av rørgate, etablering av kraftstasjon og permanent veg frem til kraftstasjonen vil føre til store arealinngrep innenfor området til Mostadmark Jernverk. Det er rørgatetraseen som vil medføre de mest synlige inngrepene i landskapet og kulturmiljøet. Det er spesielt nedre halvdel av rørgatetraseen som etter NVEs vurdering er krevende. Her skal rørgata føres langsmed museumsbygningen «Contoïret», i rester av en gammel veg, hvor det er murt opp en tørrmur i den bratte skråningen ned mot Verksfossen. På det smaleste er det anslagsvis 3-4 meter fra den bratte skråningen/stupet ned mot Homla og vegskulderen til Fv 963. Deler av rørgatetraseen vil måtte anlegges i vegen. Dette er et særdeles krevende parti av rørgatetraseen. Her skal det graves og utføres noe sprenging. Etter NVEs vurdering vil terrenginngrepene bli omfattende, og kulturmiljøet og kulturminner kan bli påført varig skade, samtidig som inngrepene vil bli svært synlig i landskapet, bl.a. fra Romboleden (pilgrimsleden) på motsatt side langs Homla.

Fremføring av rørgate kan berøre leveområdet til den rødlistede beitesoppen *Hygrocybe fornicata* (NT) som er påvist ved et minnesmerke like ved bygningen «Contoïret». Dette området er avgrenset som naturtypen naturbeitemark og verdivurdert til å ha regional verdi (B). I tillegg vil nedre del av rørgata, kraftstasjonen og vegen frem til denne, berøre en lokalitet med naturtypen gråor-heggeskog av lokal verdi.

Konklusjon

Omsøkte Verksfossen kraftverk ligger i Homlavassdraget som er varig vernet gjennom Supplering av Verneplan for vassdrag fra 2005. Det planlagte kraftverket vil komme i konflikt med vassdragets verneverdier. Tiltaket vil føre til betydelig endring av vannstand i Foldsjøen og naturlig vannføringsregime i Homla, samt store landskapsinngrep. Dette vil ha stor betydning for naturmangfold, opplevelsen av landskap og kulturmiljø, samt utøvelse av friluftsliv. Konesjon kan ikke gis i strid med verneverdiene, jf. vannressursloven §§ 34 og 35, 1. ledd, post 5 og 8. NVE avslår derfor søknad om bygging av Verksfossen kraftverk.

Øvrige forhold som er tatt opp av høringspartene gjelder i større grad krav til vilkår og avbøtende tiltak eller andre forhold som ikke er av betydning for vår konklusjon. Grunnet avslaget er ikke disse drøftet her.

AS Meraker Brug har i en egen søknad datert 9.2.2017 søkt om tillatelse til nedlegging av reguleringsanlegg - dam Foldsjøen. NVE har i eget vedtak av i dag gitt tillatelse til nedlegging på visse vilkår.

Klagegang

Dere kan klage på denne avgjørelsen til Olje- og energidepartementet innen 15.2.2018. Klageretten er begrenset til parter (grunneiere, rettighetshavere og konsesjonssøker og andre med rettslig klageinteresse (hovedsakelig organisasjoner som representerer berørte interesser).

En klage skal begrunnes skriftlig, stiles til Olje- og energidepartementet og sendes til NVE. Vi foretrekker elektronisk oversendelse til vår sentrale e-postadresse.

Med hilsen

Rune Flatby
avdelingsdirektør

Øystein Grundt
seksjonssjef

Dokumentet sendes uten underskrift. Det er godkjent i henhold til interne rutiner.

Kopi til:

A/S Meraker Brug v/Per Hembre
Elisabeth Leirvik Rabben
EMIL GUNNAR HAUGAN
Fylkesmannen i Trøndelag
Historielaget Mostadmark Jernverks Venner
Kristian Rolstad
Leif Sollihaug
Malvik jeger- og fiskerforening
Malvik kommune
Naturvernforbundet i Sør-Trøndelag
Norges Miljøvernforbund
Rolf Hegerberg
Siram AS
Statens vegvesen - Region midt
Trondheimsregionens Friluftsråd
Trøndelag fylkeskommune
TRØNDERENERGI NETT AS